

NAUJIEJI ELEKTRONINĖS KOMUNIKACIJOS PAVADINIMAI

Aušra Rimkutė-Ganusauskienė

Kauno kolegija

Anotacija. Pastaruoju metu lietuvių kalboje pastebima vis daugiau naujažodžių. Jie fiksuojami internetiniame *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne*. Šio straipsnio tikslas – remiantis minėto šaltinio duomenimis, aptarti naujuosius elektroninės komunikacijos pavadinimus semantikos ir kilmės atžvilgiu. Iki šiol dažniausiai paprastų kalbos vartotojų sukurti el. komunikacijos pavadinimai plačiau nagrinėti nebuvo, todėl tikimasi, kad straipsnis bus įdomus visiems, besidomintiems el. komunikacija, ir pravers ieškant tikslesnių norminių, būdingų bendrinei kalbai raiškos priemonių, įvardijant naujus šios srities pavadinimus ar siūlant tinkamiausius terminus.

Iš viso Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne rasti 208 el. komunikacijos pavadinimai, kuriais įvardijamos tam tikros el. komunikacijos priemonės (blogas, saitvietė, tinklaraštis, tinklas), veiksmai (bloginimas, influencinimas, įtinklinimas, žinutininimas), reiškiniai (feisbukėjimas, infokalipsė, įtakdarystė), šių priemonių naudotojai (asmenukininkas, blogeris, brukalius, draugišius, influenceris, įtakdarys, tinkladraugis, vaizdaraštininkas), įrašai (moblogas, postas), pranešimai (naujienulaiskis), socialiniai tinklai (feisbukas, snukiaknygė) ir jų bendruomenės (feisbukija, feisbukuomenė, trolija), socialinių tinklų mygtukai (mirksiukas, vaipukas) ir sutartiniai ženklai (grotažymė, tagas), programėlės (snapčiatas, tinderis) bei kiti retesni dalykai. Naujai atsirandančių el. komunikacijos pavadinimų įvairovė leidžia susidaryti išsamesnį vaizdą apie kintančią šios srities leksiką, rodo naujų raiškos priemonių paiešką. Vartosenoje įsigali tie el. komunikacijos pavadinimai, kurių trūksta naujomis realijoms pavadinti. Tam įtakos turi ne tik lingvistiniai (taisyklingumas, semantika, motyvacija ir kt.), bet ir interlingvistiniai (skolinimasis iš kitų kalbų) bei ekstralingvistiniai (subjektyvumas, paveikumas ir kt.) veiksniai.

Reikšminiai žodžiai: internetinė komunikacija, naujažodis, elektroninė kalbos atmaina, tinklakalbė, naujažodžių duomenynas.

Įvadas

Tyrimo aktualumas. Elektroninė erdvė ir šiuolaikinės komunikacijos priemonės keičia senuosius bendravimo įpročius – vis dažniau ne tik asmeniniai, bet ir dalykiniai pokalbiai perkeliama į virtualią erdvę, kurioje funkcionuoja savita, greta sakytinės ir rašytinės kalbos atmainų atsiradusi kalbos atmaina, vadinama *tinklakalbe* (šis terminas vartojamas Vilmantės Liubiniene (2012) ir Ritos Miliūnaitės (2018) darbuose). Jos stilius laisvesnis, dažnai nenorminis, t. y. nepaisoma kodifikuotų kalbos normų, sakinio ribų, ypač išsiskiria grafinė rašytinės kalbos forma (savitos santrumpos, šveplavimas, jausmaženkliai ir kt.).

Plėtojantis el. komunikacijai, prireikia įvardyti įvairiausius su ja susijusius naujus dalykus, pradedant nuo programų, veiksmų, reiškinių, asmenų, bendruomenių pavadinimų, baigiant savitu santykiu su pasauliu. Nauji pavadinimai, atsirandantys el. terpėje ar kituose dabartinės vartosenos šaltiniuose, kaupiami *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyne* (toliau – ND). Šio straipsnio **tikslas** – išnagrinėti ND fiksuojamų el. komunikacijos pavadinimų semantiką ir kilmę. Siekiant tikslo, keliami tokie **uždaviniai**:

- 1) išskirti dažniausias naujųjų el. komunikacijos pavadinimų semantines grupes;
- 2) nustatyti lietuviškos, nelietuviškos ir mišrios kilmės pavadinimų santykį;

- 3) parodyti jų (ne)sistemiškumą, tiksliau sąsajas su jau kalboje esančiais el. komunikacijos srities terminais.

Straipsnyje taikomas aprašomasis, sisteminės ir kokybinės analizės **metodai**. Kiekybiniai duomenys pateikiami diagramose.

Tyrimo metodika. ND – tai Lietuvių kalbos instituto mokslininkų Ritos Miliūnaitės ir Agnės Aleksaitės nuo 2011 m. nuolat pildomas internetinis šaltinis, atspindintis naująją XXI a. leksiką. 2020 m. gruodžio 30 d. duomenimis, jame skelbiama 6 000 antraštinių žodžių. Duomenų bazė sukurta taip, kad būtų patogų atlikti įvairiaaspėktę paiešką. Pasirinkta paiešką atlikti pagal tokius parametrus: 1) pagal kalbos dalį *daiktavardis* ir 2) pagal vartojimo sritį *El. komunikacija*. Juos atitiko 208 naujažodžiai. Visi jie ir pasirinkti šio **straipsnio objektu**.

Tyrimo problema. Elektroninė terpė, kurioje gyvuoja internetinė žiniasklaida, diskusijų forumai, socialiniai tinklai, tapo virtualia kalbos naujovių (taip pat ir terminijos) kūrimo ir sklaidos vieta. Tačiau šiuolaikiniai specialistai gana dažnai pamiršta, kad mokslo srities terminija kuriama ne el. terpėje ir ne šnekamosios kalbos pagrindu, jos neturi veikti kitų kalbų terminija. Mokslo terminija turėtų būti kuriama el. komunikaciją tyrinėjančių specialistų. Siūlydami naujus pavadinimus, ypač vietoj jau esamų, vartotojai gana dažnai nemotyvuotai didina jų skaičių, taip bandydami tarsi sureguliuoti (sunorminti) kitų siūlomus pavadinimus pagal savo turimas žinias ir įsivaizdavimą.

Problemos ištyrimo lygis. ND fiksuojami el. komunikacijos pavadinimai (ar apskritai leksika) iki šiol plačiau nenagrinėti, todėl šis tyrimas yra ne tik naujas, bet ir aktualus, atskleidžiantis naujų el. komunikacijos pavadinimų paplitimą, jų kilmę ir semantiką. Pavieniai šios srities pavadinimai minimi straipsniuose, skirtuose ND medžiagos (ar apskritai naujažodžių) analizei. Tikimasi, kad naujų el. komunikacijos pavadinimų lingvistinis tyrimas pravers ne tik šios srities specialistams, bet ir kitiems vartotojams, nes jame dėmesys kreipiamas į terminus, tinkamus bendrinei kalbai ar jau patekusius ar pretenduojančius patekti į norminamuosius žodynus, Lietuvos Respublikos terminų banką ir kitus kodifikacijos šaltinius.

Naujųjų el. komunikacijos pavadinimų samprata

El. komunikaciją, matyt, pirmiausia galima suprasti kaip tam tikro komunikacijos turinio perdavimą el. erdvėje, pasitelkiant įvairias el. komunikacijos priemones: socialinius tinklus, tinklaraščius, interneto televiziją ir žurnalus, interneto svetaines, diskusijų forumus ir kt. Ši sritis, kaip ir kompiuterija, informacinės technologijos, tapo mūsų kasdienybės dalimi, todėl apie ją dažnai kalba, diskutuoja ne tik specialistai, bet ir apskritai plačioji visuomenė. Į visus el. komunikacijos pokyčius ypač aktyviai reaguoja interneto vartotojai. Tai rodo ir ND rasti naujieji el. komunikacijos pavadinimai.

Šiame straipsnyje *naujausiais* laikomi ne tik svetimos kilmės sulietuvintos formos daiktavardžiai, bet ir pasitelkiant savos kalbos darybos priemones padaryti daiktavardžiai dariniai bei mūsų kalboje vartojami žodžiai, įgiję naujų reikšmių, kurių nėra užfiksuota 6-ajame elektroniniame *Dabartinės lietuvių kalbos žodyne* (2011, DŽe₁), internetiniame *Lietuvių kalbos žodyne* (LKŽe) ir *Tarptautinių žodžių žodyne* (TTŽ 2001). Šie leksikografiniai šaltiniai laikomi atraminiais ir ND autorių. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad naujumas nesiejamas su atsiradimo laiku, esminiu dalyku čia laikomas įtraukimas nurodytus kalbos šaltinius.

Naujųjų el. komunikacijos pavadinimų kilmė

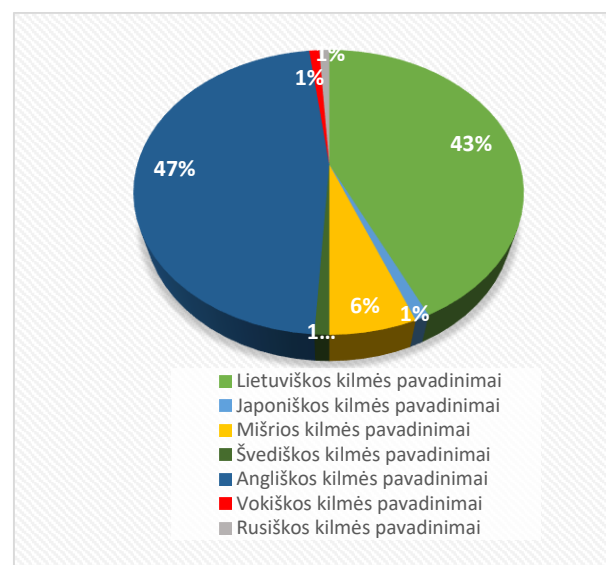
Kilmės atžvilgiu (žr. 1 pav.) tiriamame šaltinyje vyrauja el. komunikacijos pavadinimai, gauti iš anglų kalbos – tai beveik pusė visų rastų pavadinimų (47%; *blogas, čatas, laikas, mesendžeris, selfis, postas, tviteris, žūmas* ir kt.). Šiek tiek mažiau lietuviškos kilmės žodžių – 43 % (*asmenukė, grotazymė, įtakdarys, naujienlaiškis, nepatiktukas, patiktukas, tinklalaidė* ir kt.). Kitos

kalbos, iš kurių atkeliavo naujažodžiai, retos – vos po 1 % naujažodžių gauta iš švedų (*kopimistas, kopimizmas*), japonų (*emodis, hikikomoris*), rusų (*selfimanas*), vokiečių (*elfas*) kalbų. Atskira grupelė – mišrios kilmės pavadinimai, t. y. žodžiai, kurių sudėtyje yra skirtingų kalbų morfemų. Jie sudaro 6 % ND rastų pavadinimų (*bratkabukas, feismėšlis, videotinklaraštis* ir kt.).

Pastebėta, kad dalis skolintų pavadinimų turi sinonimų (*laikas* ir *patiktukas, pamėgtukas; mesendžeris* ir *pranešinė*) ir variantų (*feisbukas, facebookas, feisbūkas, Facebook* ir kt.). Jie šiame straipsnyje neaptariami. Yra ir tokių nelietuviškos kilmės naujųjų el. komunikacijos pavadinimų, kurie vieninteliai įvardija tam tikrus dalykus, pvz., *instragramas, jutubas, pinterestas, skaipas, snapčiatas, tinderis, zūmas*. Kol kas ekvivalentų neturi ir tokie naujažodžiai kaip *avataras, blogosfera*.

Nors teigiama, kad pastaruoju metu daugiausia skolinių ateina iš anglų kalbos (Vaičiakauskienė 2016), tačiau atlikta ND rastų el. komunikacijos pavadinimų analizė rodo, kad lietuviškos kilmės ir kitų kalbų kilmės pavadinimų santykis reikšmingai nesiskiria – net 43 proc. rastų pavadinimų yra padaryti naudojant lietuvių kalbos darybos priemones arba suteikiant naują reikšmę jau kalboje vartojamam žodžiui.

Žinoma, savos kilmės pavadinimų grupę didina ir tai, kad kai kuriais atvejais vietoj skolinio gali būti vartojamas ne vienas atitikmuo lietuvių kalba, plg. *selfis – asmenukė, asmeninukė, asmenutė, savipliauškis*. Tačiau reikia nepamiršti, kad sinonimų atsiranda dėl skirtingų vartotojų tikslų, motyvacijos, siekiant išryškinti tik jiems svarbų požymį, taip pat dėl skirtingų vartojimo sričių ar kaip norminimo rezultatas.

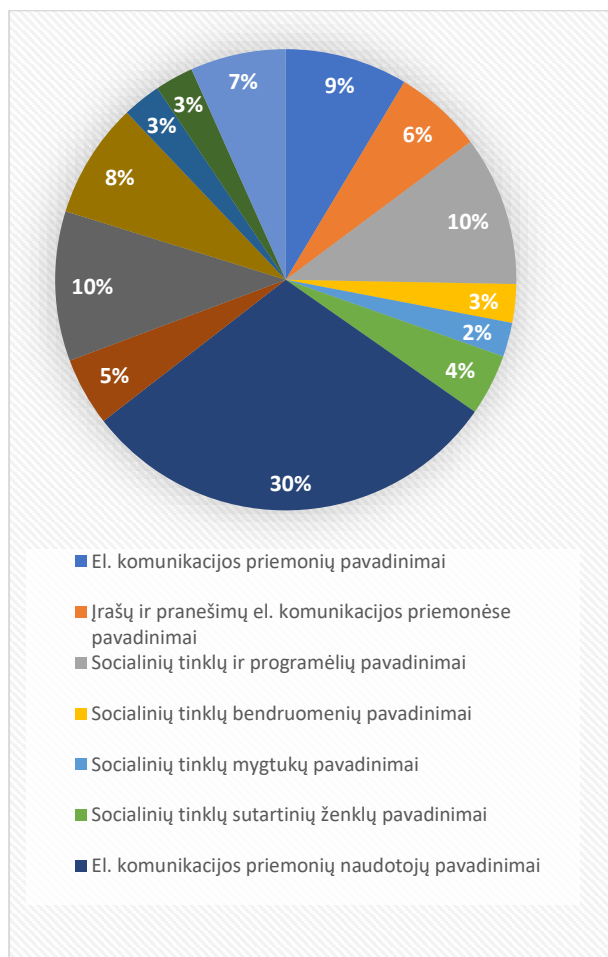

1 pav. El. komunikacijos pavadinimų pasiskirstymas pagal kilmę (%)

Naujųjų el. komunikacijos pavadinimų semantika

ND rasti naujieji el. komunikacijos pavadinimai skirstomi į 14 semantinių grupių (2 pav.). Šis skirstymas negalutinis ir gali būti pildomas ar tikslinamas, nes kai kurios semantinės grupės viena su kita glaudžiai susijusios, o aptariamas pavadinimas gali būti priskiriamas ne prie vienos. Kai kuriais atvejais netikslinga skirti atskirą pavadinimų grupę dėl vos vieno kito pavyzdžio, todėl jie paminėti skyrelyje *Pavieniai el. komunikacijos pavadinimai*.

Aiškinantis naujųjų el. komunikacijos pavadinimų semantiką, informacijos apie juos ieškoma paieškos sistemoje *Google*, remiamasi Valstybinės lietuvių kalbos komisijos (VLKK) Konsultacijų banko ir Lietuvos Respublikos terminų banko informacija, taip pat įvairiais terminografijos šaltiniais (žr. *Šaltiniai*).

2 pav. El. komunikacijos pavadinimų semantinės grupės (%)

El. komunikacijos priemonių naudotojų pavadinimai

Bene daugiausiai el. komunikacijos šaltiniuose fiksuojama asmenis įvardijančių pavadinimų – net

30 % visų pavadinimų (2 pav.). Kiek daugiau nei penktadalis jų yra lietuviškos kilmės: **asmenukininkas, -ė** „kas turi pomėgį daryti asmenukes“ (Čia ir toliau, nurodant naujažodžių reikšmes, remiamasi ND, kai kurias jų bandoma patikslinti kituose šaltiniuose randama informacija, tokiu atveju prie jų nurodomas šaltinis, kai kurios ND reikšmės trumpinamos, paliekant tik pagrindinę informaciją. – Aut. p.), **brukalius, -ė** „siunčiantis nepageidaujamus el. laiškus“, **draugišius, -ė** „internetinis draugas; internetinius draugus medžiojantis žmogus“, **išsitrynėlis, -ė** „kas pasitraukia iš socialinio tinklo ir ištrina savo paskyrą“, **įtakdarys, -ė** ir **įtakotojas, -a** „žinomas asmuo, skleidžiantis tam tikras idėjas, formuojantis nuomonę“, **įtakininkas, -ė** „vidutiniškai įtakingas nuomonės formuotojas“, **įtakonešis, -ė** „labai įtakingas nuomonės formuotojas“, **sėdmaišis** „namisėda“ (plg. DŽe₂ *sėdmaišis* „didelis maišas, pripildytas gumos rutuliukų, ppr. vaikams ar jaunimui sėdėti“.), **sofinėtojas, -a** „keliautojas – socialinio tinklo narys, kuris nemokamai apnakvindina kitus keliautojus ar pats naudojami šia paslauga“, **tinkladraugis, -ė** „tas, su kuriuo draugaujama internete“, **tinklaraštininkas, -ė** „tinklaraščio autorius“, **tinklažmogis** „interneto vartotojas“, **vaizdaraštininkas, -ė** „vaizdo tinklaraštininkas“.

Du penktadaliai naujųjų asmenų pavadinimų nelietuviškos kilmės. Daugiausia jų į lietuvių kalbą atkeliavo iš anglų kalbos: **avataras** „virtualiosios realybės tikrovės aplinkose naudojamas pasirinktas grafinis atvaizdas arba personažas, kuriuo norima apibūdinti savo virtualiąją asmenybę“ (angl. *avatar* < sanskr. *avatārah*), **blogeris, -ė** „tinklaraščio rašytojas“ (angl. *blogger*), **čyteris, -ė** „sukčiautojas, žaidžiant kompiuterinius žaidimus“ (angl. *cheater*), **feisbosas** „Italijos mafijos bosas, veikiantis per socialinį tinklą feisbuką“ (angl. *faceboss*), **foloveris, -ė** „sekėjas, stebėtojas“ (angl. *follower*; plg. *sekėjas* ARVTŽ 2018), **granfluenceris, -ė** „vyresnio amžiaus nuomonės formuotojas“ (angl. *granfluencer*), **influenceris, -ė** „nuomonės formuotojas“ (angl. *influencer*), **instagrameris, -ė** „instagramo vartotojas“ (angl. *instagrammer*), **internautas, -ė** „kas laiką leidžia naršydamas internete“ (angl. *internaut*), **jutuberis, -ė** „kas rengia ir deda vaizdo įrašus į jutubą“ (angl. *YouTuber*), **megainfluenceris, -ė** „stambaus masto nuomonės formuotojas, socialinių tinklų žvaigždė“ (angl. *mega influencer*), **nomofobas, -ė** „kas bijo prarasti mobiliojo ar interneto ryšį ir būti nepasiekiamas“ (angl. *nomophob*), **nouliferis, -ė** „kas pasinėręs į virtualųjį interneto gyvenimą ir neturi tikrojo“ (angl. *nolifer*), **nouneimas** „kas nežinomas (iš vardo ir pavardės) kurioje nors viešojo bendravimo

sirtyje“ (angl. *no-name*), **podkasteris**, *-ė* „kas kuria tinklaraides“ (angl. *podcaster*), **unfluenceris**, *-ė* „nuviliantis nuomonės formuotojas“ (angl. *unfluencer*), **vlogeris**, *-ė* „vaizdo tinklaraščio autorius“ (angl. *vlogger*). Matyt, nusižiūrėjus į rusų kalbos žodį *селфуман*, atsirado naujažodis **selfimanas**, *-ė* „kas turi liguistą potraukį darytis ir skelbti asmenukes“ (angl. *selfie*).

Prie šios grupės priskirtini ir tarptautinės kilmės žodžiai: **elfas**, *-ė*, vartojamas nauja reikšme „interneto kovotojas su interneto trolių skleidžiamu melu, šmeižtu ir priešiška propaganda“ (vok. *Elfen*; plg. BŽe *elfas* „senovės germanų mitologijoje – gera ar pikta dvasia, gyvenanti ore, žemėje ar vandenyje“; „senovės germanų mitologijoje – mažutis žmogeliukas, pasižymintis įvairiausiais stebuklingais sugebėjimais“), ir **trolis**, *-ė* „provokuojančių žinučių el. komunikacijoje autorius arba tam tikslui suprogramuotas interneto robotas“ (šved. *Troll* < *sen. skand.*; plg. angl. *troll*; dar žr. TŽŽ 2001 *trolis* „skandinavų mitinė bjaurios išvaizdos būtybė (nykštukas, milžinas, ragana), ppr. priešiška žmonėms). Galima spėti, kad naujos reikšmės gautos iš anglų kalbos.

Iš nelietuviškos kilmės pavadinimų išsiskiria iš japonų kalbos, matyt, taip pat į anglų kalbą patekęs, o iš pastarosios ir į mūsų naujažodis **hikikomoris**, *-ė* „socialinių ryšių vengiantis, itin izoliuotai nuo visuomenės gyvenantis, metų metais iš savo namų neišeinantis žmogus (paprastai – jaunas) Japonijoje“ (japon. *hikikomori*), taip pat iš švedų kalbos gautas žodis **kopimistas**, *-ė* „kopimizmo pažiūrų (religijos) sekėjas“ (šved. *kopimist*, plg. angl. *copy me*).

Likusi dalis asmenis įvardijančių pavadinimų turi ir kitų kalbų kilmės nekaitybinių morfemų. Jie laikytini mišrios kilmės pavadinimais. Iš skolinių su lietuviška priesaga *-ininkas*, *-ė* padaryti šie asmenų pavadinimai: **feisbukininkas**, *-ė* „feisbuko narys“, **internetininkas**, *-ė* „kas laiką leidžia naršydamas internete“, **jutubininkas**, *-ė* „kas rengia ir deda vaizdo įrašus į internetinę vaizdo turinio platformą YouTube“, **komentarininkas**, *-ė* „interneto komentarų rašytojas“ (plg. lot. *commentarium*), **selfukininkas**, *-ė* „asmenukų darytojas“, **videotinklaraštininkas**, *-ė* „vaizdo tinklaraščio kūrėjas“. Palyginti daug ir priesagos *-ojas* vedinių: **blogintojas**, *-a* „tinklaraščio rašytojas“ (plg. angl. *blogger*), **instagramintojas**, *-a* „instagramo vartotojas“, **laikintojas**, *-a* „mygtukų Like socialiniuose tinkluose spaudytojas“, **tinderintojas**, *-a* „kas naudoja populiaria mobiliąja pažinčių programėle Tinder“, **trolintojas**, *-a* „kas trolina, užsiima trolinimu“, **tvitintojas**, *-a* „kas rašo žinutes į socialinį tinklą Tweeter“. Su kitomis lietuviškomis priesagomis vedinių vos po vieną kitą: **feisbukėnas**, *-ė*, **feisbukiškis**, *-ė*, **feisbukietis**, *-ė*.

Iš gausybės naujadarų savo daryba išsiskiria kontaminacinės darybos daiktavardžiai **feiskalbis**, *-ė* „kas daug reiškiasi feisbuke“ (angl. *facebook* + liet. *kalbėti*) ir **interkomis** „interneto komentarų rašytojas“ (*internetas* + *komentuotojas*). Lietuvių kalbotyroje *kontaminacija* (*maišyba*, angl. *blending*) – naujo žodžio atsiradimas su(si)maišant dviem ar keliems žodžiams (KTŽ 1990; Murmulaitytė 2018). Kompiuterinės lingvistikos profesoriaus Stefano T. Grieso manymu, tokia maišyba gali būti tikslinga (Gries 2004). Tai ypač pasakytina apie anglų kalbą.

Kaip matyti iš aptartų pavadinimų, tai reikšminga el. komunikacijos pavadinimų dalis. Nedaug jų jau įtraukta ir į terminografijos šaltinius: *internautas* EKŽ 2008, *tinklaraštininkas* ARVTŽ 2018. Vietoj *influencerio* ARVTŽ 2018 siūloma vartoti dvižodį pavadinimą *nuomonės formuotojas*, žodyne pateikiamas ir sinonimas *nuomonės lyderis*. Be abejo, šios, kaip ir kitų semantinių grupių pavadinimai vartojami ne tik el. komunikacijos srityje, jie dažni kalbant apie kompiuteriją ir informatiką, medijas, verslą ir kt. Drąsiai galima teigti, kad didžioji dalis nereikalinga el. komunikacijos sričiai, ypač skoliniai, tačiau yra ir tokių, be kurių, matyt, jau neišsiversime, ir jie bus ateityje vartojami kaip bendriniai žodžiai, pvz., metaforiniai pavadinimai *elfas* ir *trolis*.

El. komunikacijos veiksmy pavadinimai

Smulkiau panagrinėtini ir socialinių tinklų asmenų veiksmy pavadinimai. Iš visų ND rastų naujažodžių išsiskiria skoliniai iš anglų kalbos **kopiaktingas** „dalijimasis internetu informacija kopijuojant“ (angl. *copy-acting*) bei **oftopikas** „rašymas ne į temą; nukrypimas nuo pokalbio temos“ (angl. *off-topic*). Visi kiti padaryti iš anglų kalbos skolinių su lietuviška veiksmažodžių abstraktų darybos priesaga *-imas*. Su šia priesaga iš veiksmažodžių daromi daiktavardžiai, kuriais įvardijamas veiksmo pavadinimas: **bloginimas** „tinklaraščio rašymas“ (angl. *blogging*; plg. BŽe *blōginimas* – žr. *bloginti* 1: *Veřslo sřlygų blōginimas. Reputřcijos blōginimas*; 2. *bloginti* 4: *Balerinos nuō mažumėř keñčia dietřs, priverstiniūs blōginimus*), **heitinimas** „neapykantos skleidimas ir kitų užpuolimas“ (angl. *hateing*), **influencinimas** „įtakingos nuomonės skleidimas“ (angl. *influencer*), **palaiकिनimas** „mygtuko Like paspaudimas“, **řierinimas** „dalijimasis įrašų nuorodomis socialiniuose tinkluose“ (angl. *sharing*), **trolinimas** „tyčinis el. komunikacijos trikdymas“ (angl. *trolling*), **vloginimas** „vaizdo tinklaraščių turėjimas“ (angl. *vlogging*). ND fiksuojami ir du lietuviški naujadarai: **įtinklinimas** „pavertimas tinklo dalimi“ ir **žinutinimas** „trumpųjų žinučių rašymas mobiliuoju telefonu“.

Išsiskiria pavadinimas *kiberseksas* (angl. *cybersex*), kuriuo įvardijamas, kaip rašoma ND, „seksas naudojantis kompiuterinėmis tikralaikio bendravimo priemonėmis“. Greta jo galima paminėti ir dar vieną skolinį *seksingas* „keitimasis erotiniais vaizdais el. terpėje“ (angl. *sexting*). Ryšių palaikymas paprastai socialiniuose tinkluose arba jų mezgimas vadinamas skoliniu *networkingas* (angl. *networking*) arba bendrinėje lietuvių kalboje siūlomu vartoti ir į APVTŽ 2018 jau įtrauktu lietuvišku atitikmeniu *tinklaveika*. Vis dažnėjantis sukčiavimas el. erdvėje, siekiant išgauti asmeninę ar konfidencialią informaciją, pvz.: asmens kodą, elektroninės bankininkystės duomenis ir kt., vadinamas skoliniu iš anglų kalbos *fišingas* (angl. *phishing*). EKŽ 2008 tokia sukčiavimo forma vadinama lietuvišku terminu *sukčiavimas*.

Kaip matyti iš pavyzdžių, daugelio kilmė pusiau lietuviška. Regis, vartotojams kai kuriems atvejais prie skolinio pridėti lietuvišką veiksmo priesagą paprasčiausia.

Socialinių tinklų ir programėlių pavadinimai

Socialiniai tinklai – didžiulė el. komunikacijos erdvė. Čia galima ne tik bendrauti, bet ir dalytis informacija, jungtis į grupes. Vienas populiariausių socialinių tinklų Lietuvoje – *Facebook*. ND fiksuojami keli jo pavadinimai: nelietuviškos kilmės *feisbukas*, mišrios kilmės *feisbukiškės* ir lietuviškos kilmės dariniai *snukiaknygė*, *veidaknygė*, *grybaknygė* „feisbuko pavadinimas grybavimo sezono metu, kai vietoj veidų atvaizdų jį užplūsta rastų grybų nuotraukos“. Išsiskiria pavienis pavadinimas *bratkabukas* „populiarios televizijos humoro laidos *Dviračio šou* personažų dvynių Bratkų naudojamas socialinis tinklas *feisbukas*“. Nauja interneto platforma, kuri, matyt, galėtų pakeisti aptariamą internetinį tinklą vadinama žodžiu *postfeisbukas*.

Nemokama interneto tekstinių, vaizdo ir garso pranešimų bei pokalbių programėlė, sukurta 2011 m. bendrovės *Facebook*, vadinama skoliniu *mesendžeris*. ND galima rasti ir atsitiktinį jo atitikmenį lietuvių kalba – *pranešinė*. Pokalbiai internete dar vadinami ir žodžiu *čatas* (angl. *chat*).

Internetinė platforma, kurioje dalijamasi vaizdo įrašais, vadinama žodžiu *jutubas*, interneto telefonijos tinklas *Skype* įvardijamas naujažodžiu *skaipas*, nuotolinio bendravimo (mokymosi) platforma *Zoom* – *zūmas* (angl. *Zoom*). Socialiniai tinklai *Instagram*, *Pinterest*, *Twitter* vadinami žodžiais *instagramas*, *pinterestas*, *tviteris*. VLKK svetainės diskusijose tviterį pasiūlyta vadinti *tauškalais*. Šiam lietuviškam atitikmeniui, kaip rašoma VLKK svetainėje, Žodyno pakomisė pritarė 2010 m. spalio 13 d.

Atskirai minėtinos dvi programėlės: *Snapchat* – *snapčiatas*, *Tinder* – *tinderis*. Socialinis apsikeitimo svetingumu keliautojų tinklas internete vadinamas iš anglų kalbos gautu žodžiu *kaučserfingas* (angl. *couchsurfing*). Nagrinėjame šaltinyje taip pat fiksuojamas lietuviškas minėtos svetimybės atitikmuo *sofinėjimas*. Kaip nurodoma ND, „internetu tinklas, skirtas žemiems instinktams tenkinti“, vadinamas lietuviškos kilmės žodžiu *iršvatinklis*.

Socialinių tinklų ir programėlių pavadinimų fiksuojama palyginti nemažai – 10 % (2 pav.). Apibendrinat aptartuosius galima teigti, kad kalbai reikalingi tie naujažodžiai, be kurių neįmanoma išsiversti, kurie vartojami dėl poreikio įvardyti naujas realijas ir sąvokas. Taigi, tokie socialinių tinklų ir programų nelietuviškos kilmės pavadinimai kaip *feisbukas*, *instragramas*, *pinterestas*, *tviteris*, *jutubas*, *skaipas*, *snapčiatas*, *tinderis*, iš pradžių vartoti kaip simboliniai pavadinimai (rašomi didžiąja raide, kabutėse), jau yra įsitvirtinę vartosenoje ir papildė bendrinės kalbos žodyną kaip bendriniai žodžiai, nors jie dar ir neįtraukti į norminamuosius leidinius. Tokį virsmą greičiausiai lemia jų populiarumas. Vietoj naujažodžio *kaučserfingas*, matyt, dar reikėtų paieškoti atitikmenų, nes pasiūlytas hibridas *sofinėjimas* nemokantiems anglų kalbos gali kelti tam tikrų emocijų (plg. angl. *couch* „sofa“). Kitų naujažodžių vartoseną nenusistovėjusi, kai kurie, pvz., *snukiaknygė*, *grybaknygė*, *feisbukiškės*, pavartoti vos kartą kitą, ieškant, matyt, įdomesnio, tam tikrą atspalvį turinčio (*bratkabukas*, *iršvatinklis*) atitikmens.

El. komunikacijos priemonių pavadinimai

El. komunikacijos priemonėms įvardyti taip pat sukurta savitų naujažodžių. Jie sudaro beveik dešimtadalį visų aptariamų pavadinimų (2 pav.). Pirmiausia minėtinas daugiskaitinis daiktavardis *internetai*, kuriuo įvardijama el. komunikacijos priemonių visuma, o *internetas*, kaip rašoma ARVTŽ 2018, – tai „pasaulinis kompiuterių tinklas, naudojamas informacijai perduoti“. Šis žodis laikomas tarptautiniu, jis įtrauktas į tarptautinių žodžių žodynus (angl. *internet*).

Su aptartais pavadinimais glaudžiai susijęs lietuviškos kilmės daiktavardis *tinklas* (angl. *network*), kuris taip pat laikytinas naujažodžiu, dažnai vartojamas kaip *internetu* sinonimas. Skaitmeniniame amžiuje žodis *tinklas* yra įgavęs naują metaforinę – internetu – reikšmę: „kompiuterijos žodynuose tinklas apibrėžiamas kaip „grupė kompiuterių ir kitų įrenginių, sujungtų ryšio linijomis taip, kad būtų galimas keitimasis duomenimis tarp jų“, o „didžiausiu kompiuterių tinklu laikomas internetas“ (EKŽ)“ (Girčienė 2011).

Interaktyvus internete veikiantis tinklas terminų žodynuose (ARVTŽ 2018) vadinamas dvižodžiu mišrios kilmės terminu *socialinis tinklas* (angl. *social network*). ND fiksuojami dar du vienažodžiai šio termino atitikmenys – *soctinklai*, *sociatinkliai* (plačiau žr. *Socialinių tinklų ir programėlių pavadinimai*). Tai netipiški, pavienės vartosenos, autoriniai mišrios kilmės dūriniai.

Atviras interneto tinklas vadinamas lietuvišku naujadaru *saitvietė* (angl. *hotspot*). Pastarasis žodis įtrauktas ir į EKŽ 2008. Tą patį įvardijantis naujadaras su jungiamuoju balsiu *a* pateikiamas ATTŽ 2004.

Internetinis dienoraštis, kuriame skelbiami įrašai, dalijamasi patirtimi, išpūdžiais, išvalgomis ir pan. dalykais, vadinamas lietuvišku naujažodžiu *tinklaraštis*. Jis pasiūlytas vietoj anglų kalbos žodžio *blog* (plg. *dienoraštis*). *Lietuviškos informatikos ir kompiuterijos terminijos tyrimuose* minimas nepriėjęs dar vienas siūlymas – sudurtinis naujadaras *asmenraštis* (Auksoriūtė ir kt. 2018). Aptariamą naujažodį jau yra patekęs ir į nagrinėjamos srities terminografiją – EKŽ 2008, ARVTŽ 2018.

Svetimybė *blogas* laisvuosiuose stiliuose taip pat gana paplitusi. Kalbininkė R. Miliūnaitė (2008) teigia, kad „nereguliuojamoje interneto vartosenoje svetimybė *blògas*, nors ir atsitiktinai tapęs lietuvių kalbos būvdvardžio *blògas* homografu, ėmė smarkiai plisti su pirmaisiais lietuviškais tinklaraščiais“. Be šio, vartojamas dar vienas skolinys – *veblogas* (angl. *weblog*).

ND fiksuojama ir laisvojoje nereguliuojamoje vartosenoje paplitusių dūrinių su tarptautinėmis sudurtinių žodžių dalimis *audio-*, *foto-* ir *video-*: *audioblogas*, *fotoblogas*, *videoblogas* (angl. *audioblog*, *photoblog*, *videoblog*), kuriais įvardijamos tinklaraščių rūšys. Tinklaraštis, kurio turinys kuriamas iš vaizdo įrašų, dar vadinamas skoliniu *vlogas* (angl. *vlog*) ir lietuvišku dūriniu *vaizdaraštis* (plg. angl. *video blog*, *vlog*) bei hibridu *videotinklaraštis*. ARVTŽ 2018 pirmenybė teikiama dvižodžiui terminui *vaizdo tinklaraštis*, o vienažodis pateikiamas kaip sinonimas. Filmuotas vaizdas Antano Saulaičio pavadintas savitu žodžiu *filmuotė*.

Tinklaraščių visuma arba terpė, kurioje jie funkcionuoja, vadinama skoliniu *blogosfera* (angl. *blogosphere*). Rekomendaciniame Valstybinės lietuvių kalbos komisijos svetimžodžių atitikmenų sąrašė siūloma vartoti lietuvišką atitikmenį *tinklaraštija*. Tinklaraščiai apskritai kaip tekstų sklaidos priemonė vadinama lietuviškos kilmės dūriniu *tinklasklaida*.

Kaip matyti iš pavyzdžių, el. komunikacijos priemonės įvardijamos ne tik lietuviškos, bet ir nelietuviškos bei mišrios kilmės pavadinimais. Pavadinimai *soctinklas*, *sociatinklis*; *blogas*,

veblogas, *audioblogas*, *fotoblogas*, *videoblogas*, *videotinklaraštis*; *blogosfera* yra visiškai nereikalingi bendrinėje kalboje. Vietoj jų paplitę ne tik el. komunikacijos, bet ir kitose srityse vartojami lietuviški atitikmenys *socialinis tinklas*, *tinklaraštis*, įtraukti ir į terminografijos šaltinius.

Socialinių tinklų nuotraukų pavadinimai

Kalbant apie naujausias savęs įamžinimo ir vizualaus pristatymo tendencijas el. komunikacijos priemonėse, reikia nepamiršti aptarti ir savęs fotografavimo išmaniaisiais įrenginiais įvairiose vietose ir nuotraukų paskelbimo socialiniuose tinkluose. Šis socialinis (kartu ir kultūrinis) reiškinys populiarus ne tik Lietuvoje. Autoportreto nuotraukų pavadinimą *selfie* 2013 m. Oksfordo anglų kalbos žodyno (angl. *Oxford English Dictionary*) rengėjai paskelbė anglų kalbos metų žodžiu. Matyt, panašiu metu skolinys *selfis* paplito ir mūsų kalboje. Remiantis ND duomenimis, bene nuo 2014 m. imtas vartoti ir lietuviškas naujadaras *asmenukė*, kuris gana greitai paplito interneto žiniasklaidoje ir jau yra patekęs į terminų žodynus, pvz.: AKTŽ 2016, EKŽ 2008. Dar ND fiksuojami retesni variantai *asmenutė* ir *asmeninukė* bei autorinis Povilo Girdenio pasiūlytas *savipliauškis*.

Nuotrauka su gyvūnu pagal analogiją, matyt, su vartosenoje sparčiai paplitusiu naujadaru *asmenukė*, vadinama *gyvūnukė* (angl. *petfie*), o grupinė nuotrauka su draugais – *grupinukė* arba nenorminiu skoliniu *wefie* (angl. *wefie*). Dronu daromai asmenukei pavadinti sugalvotas pavadinimas *droninukė*.

Prie šios grupės pavadinimų dar galima priskirti ND fiksuojamus skolinius *memas* ir *mėmė* (angl. *meme*; plg. DŽe₂ *mėmė* „menk. apykvailis, lėtas žmogus, žioplys“ (žodžių žaismas)), kuriais įvardijama paprastai komiška nuotrauka ar piešinys su tekstu, platinama internete. Sparčiai kaip virusas internete plintanti nuotrauka ar kt. informacija, vadinama skoliniu *viralas* (angl. *viral*).

El. komunikacijos priemonėmis plinta ir nuotraukos, padarytos neįprastais fotografavimosi būdais. Jos įvardijamos įvairios kilmės naujažodžiais: *pelėdžiavimas* (angl. *owling*), *plankingas* (angl. *planking*), *raštugula* (angl. *planking*), *persieingas* (angl. *persieing*), *bagetingas* (angl. *baguetting*).

Apibendrinant prie šios negausios grupės (2 pav.) priskirtus pavadinimus, galima teigti, kad skolinio *selfis* atitikmenys, matyt, labiausiai atspindi vartotojų norą vartoti savo sukurtą motyvuoatą ir lengvai įsimenamą pavadinimą.

Įrašų, pranešimų el. komunikacijos priemonėse pavadinimai

Svetimos kilmės pavadinimų, kuriais įvardijama tam tikra informacija el. komunikacijos priemonėse gausu dėl to, kad daug naujų informacinių technologijų priemonių atsiranda angliškai kalbančiose šalyse (2 pav.). Bene labiausiai paplitusi bendrinei kalbai neteiktina svetimybė įrašui pavadinti – *postas* (angl. *post*; matyt, anglų kalbą galima laikyti tarpininke, plg. pranc. *poste*), vartojama kalbant apie viešą tam tikros informacijos (teksto, paveikslėlio ar kitos formos turinio) paskelbimą įvairių žanrų el. komunikacijoje, pvz., tinklaraštyje, socialiniame tinkle. ARVTŽ 2018 ir Europos Sąjungos terminų bazėje IATE teikiamas lietuviškas terminas *įrašas*.

Mobiliaisiais telefonais siunčiami tinklaraščių įrašai vadinami skoliniu *moblogas* (angl. *moblog*). Įdomūs kalbininko Antano Smetonos pasiūlyti lietuviški naujadarai *siaurakalbė* ir *trumpakalbė* ribotos apimties tekstams, paprastai telefono žinutėms, pavadinti. Ilgam feisbuko įrašui įvardyti pavartotas daiktavardis *ilgaskaitis, -ė*.

Apie įmonės, įstaigos ar kt. naujienas pranešantis el. laiškas vadinamas vertiniu *naujienlaiškis* (angl. *newsletter*; žr. ARVTŽ 2018, EKŽ 2008). Internetinė laida įvardijama iš anglų kalbos gautu skoliniu *podkastas* (angl. *podcast*) arba aiškiu vienažodžiu lietuvišku naujadaru *tinklalaidė*. ARVTŽ 2018 terminas *tinklalaidė* aiškinamas taip: „Internetė pateiktas epizodinis garso įrašas (pavyzdžiui, radijo, muzikos), kurį galima atsisiųsti ir klausyti patogiu metu“. Šį naujažodį rekomenduojama vartoti ir 2012 m. VLKK Svetimžodžių atitikmenų sąrašė.

Melagingas pranešimas vadinamas skoliniu *feikas* (angl. *fake*). Terminų bazėje IATE, taip pat ARVTŽ 2018 vietoj angl. *fake news* siūloma vartoti *melagingos naujienos*. Vietoj bendrinei kalbai neteiktinos svetimybės, matyt, būtų galima tam tikrais atvejais laisvuosiuose stiliuose sakyti ND fiksuojamą naujadarą *melagiena*.

Toks pat socialinių tinklų turinys, kuris nuolat kartojasi, įvardijamas lietuvišku autoriniu naujadaru *tokiapatybė*. Vos kelis kartus, kaip rodo *Google* paieška, pavartotas ir kitas naujadaras – kontaminacinis darinys *tviteratūra* „trumpas meninis tekstas, sukurtas socialiniame tinkle *Twitter*“ (angl. *twitterature* < *Twitter* + *literature*). Interneto svetainės forumų temos ir jų turinys vadinamas *forumiena*, o komentarų skiltis – *komentarija*.

Lietuviškos kilmės naujažodžiai *naujienlaiškis*, *tinklalaidė* jau gana įsitvirtinę kaip terminai. Skolinių *postas*, *feikas*, *podkastas*, kurie dažnai pavartojami kaip terminai, vartoti oficialiuose tekstuose nerekomenduojama.

El. komunikacijos vienetų pavadinimai

Neraidiniai el. komunikacijos ženklai taip pat turi pavadinimus. 2008 m. išėjusiam EKŽ įvairius grafinius ženkliukus emocijoms reikšti (angl. *emoticon*) siūloma vadinti *jaustukais*. Šis terminas aprobuotas VLKK kaip vartotinas. Tačiau šiandien, prabėgus jau daugiau negu dešimtmečiui, dėl šio termino kyla abejonių, mat jis sutampa su kalbotyroje vartojamu terminu *jaustukas*, kuriuo įvardijama kalbos dalis. Kaip tik todėl, matyt, LKŽe randamas žodis *jausmaženklis* imtas vartoti nauja reikšme. Čia pateikiama reikšmė „šauktukas“. ND galima rasti daugiau pavadinimų šiam grafiniam ženklui įvardyti. Jame fiksuojami nenorminiai skoliniai *emodis* (japon., angl. *emoji*), *emotikonas* (angl. *emoticon*), hibridinis darinys *emociukas*. Laisvuosiuose stiliuose, kaip nurodoma ND pastabose vartotojams, „kasdienėje kalboje šia reikšme paplitę žodžiai *šypsėnėlė*, *veidukas*, *šypsniukas* ir pan.“.

El. komunikacijoje akies mirkstelėjimą rodantis jausmaženklis vadinamas *mirksiuuku*, šypseną reiškiantis jausmaženklis – *šypsniuku*, judantis besivaipantis piešinėlis – *vaipuku*, o raitymasis iš juoko – *lolutuku* (angl. *LOL*, *laughing out loud*). Virtualus bučinys ar jį žymintis jausmaženklis socialiniuose tinkluose pavadintas kontaminaciniu dariniu *feisbučkis*, sudarytu iš žodžio *feisbukas* ir *bučkis*. ND minimas ir pastarojo naujadaras autorius –rašytojas Vytautas V. Landsbergis. El. komunikacijos kalbos vienetai įvardija ir lietuviškos kilmės naujadaras *santrumpukas* „tam tikru būdu sutrumpintas žodis ar posakis“.

Šie jausmaženkliai sukurti naujažodžiai, be abejo, padeda perteikti neverbalinę komunikaciją, papildo, sustiprina rašomą tekstą, jie keičia ir rašytinės kalbos vartoseną. Oficialiuosiuose stiliuose jausmaženkliai nevartotini.

Socialinių tinklų sutartinių ženklų pavadinimai

Pastaruoju metu el. komunikacijos priemonėse, ypač socialiniuose tinkluose, kartu su *grotelėmis* (#) rašomi įvairūs žodžiai ar žodžių junginiai. Jais paprastai siekiama „nurodyti pagrindinę pranešimo temą ir palengvinti pranešimo paiešką skirtinguose socialinių medijų kanaluose“ (ARVTŽ 2018). Daugiskaitinis žodis *grotelės* fiksuojamas DŽe₂ „nedidelių grotų pavidalo pertvara“ reikšme. Panašią reikšmę randame ir LKŽe. Naujausiam norminiame BŽe pateikiama ne viena, o net trys reikšmės: 1. „tinklelis iš horizontalių ir (arba) vertikalių metalinių, plastikinių ar kitokių strypelių ar juostelių“; 2. „tokią pertvarą turintis prietaisas ar įrankis maistui kepti nenaudojant riebalų; sin. keptuvas“; 3. „kompiuterio ženklas #, naudojamas įvairiems tikslams“. Trečia reikšmė pati naujausia. Šis paprastos kalbos žodis

metaforiškai imtas vartoti pirmiausia informatikos ir kompiuterijos srityse, o vėliau pritaikytas ir kitose artimose srityse.

Natūralu, kad ši palyginti naują reiškinį imta vadinti įvairiais naujažodžiais, pradedant skoliniu *tagas* (angl. *tag*), lietuviškos kilmės skirtingais sudurtiniais naujadarais *grotazymė*, *grotžymė*, *saitazymė* (ND fiksuojama *saitvietė*, o ne *saitavietė*), *saitažodis*, galūnės vediniu *kreipė*, baigiant lietuvišku žodžiu *žymė*, vartojamam nauja reikšme. Taigi, vietoj vieno anglų kalbos žodžio *hashtag* ND fiksuojami net septyni naujažodžiai. Internete, be minėtų, galima rasti retesnių – *grotelės*, *grotazėnkliis*, *grotelžėnkliis*, *grotelinė žymė*, skolinį *haštėgas*. Pastaruoju metu matyti, kad naujažodis *grotazymė* paplitęs bene labiausiai. Galbūt kaip tik jis nusistovės ir plačiojoje vartosenoje, ir el. komunikacijos terminijoje.

ND taip pat fiksuojamas V. V. Landsbergio ironiškai pavartotas hibridas *feismėšlis* „išmatų ženklas socialiniuose tinkluose“. Kitų ženklų pavadinimų ND nėra, tačiau, matyt, laikui bėgant, jų bus įtrauktas dar ne vienas.

Socialinių tinklų bendruomenių pavadinimai

Facebook yra el. socialinės komunikacijos platforma, suteikianti vartotojams galimybę dalytis informacija su draugais, šeimos nariais, bendradarbiais ir nepažįstamais asmenimis. Čia jie buriasi į bendruomenes. Kaip tik todėl ND galima rasti šio socialinio tinklo bendruomenės pavadinimų (apie 2 %, 2 pav.). Ji vadinama hibridiniais pavadinimais *feisbukija* ir *feisbukuomenė*. Trolių bendruomenė vadinama žurnalisto Rimvydo Valatkos sugalvotu hibridiniu dariniu *trolija* (plg. angl. *troll*), o interneto komentuotojai – ironiškai *komentatūra* (plg. lot. *commentarium*).

Prie šios grupės pavadinimų galima būtų priskirti ir dar vieną – *Šveplandija*, kuriuo, kaip rašoma ND, vadinama menama šalis, kurioje rašoma be lietuviškų diakritinių ženklų (šveplai). Taigi, kuopinis pavadinimas turi ir vietos reikšmės atspalvį.

2020 m. žiniasklaidoje ėmė plisti lietuviškos kilmės žodis *burbulas*, vartojamas naujomis reikšmėmis. BŽe pateikiamos tokios šio žodžio reikšmės: 1. „iš skysčio susidaranti ir kylanti oro pūslė“ ir 2. „bet koks daiktas, primenantis burbulą (1 r.)“. ND fiksuojamos net 3 naujos reikšmės, antroji susijusi su el. komunikacija: „uždara panašių pažiūrų žmonių grupė, dažnai būdinga socialiniams tinklams, kurios nariai klaidingai įsitikinę, kad ir už šios grupės ribų visų pažiūros yra panašios“.

Aptarti kuopinės reikšmės naujadarai *feisbukija*, *trolija*, *Šveplandija* plačiau greičiausiai nepaplis, o prireikus bus vartojami tik laisvuosiuose stiliuose.

Su el. laiškais susiję pavadinimai

El. paštas – viena iš šiuolaikinių komunikacijos priemonių. ND fiksuojama pavadinimų, įvardijančių su jais susijusius dalykus, pvz., nepageidaujamas el. laiškas vadinamas lietuviškos kilmės naujadaru *brukalas* arba dūriniu *šlamštlaiškis* (angl. *spam*), nepageidaujamo laiško atmaina vadinama hibridiniu žodžiu *videobrukalas* (angl. *videospam*). EKŽ 2008 vietoj svetimybės *spamas* rekomenduojama vartoti *šlamštas* arba *brukalas*, pirmenybė teikiama tikslesniam terminui *brukalas*.

Per klaidą ne tam adresatui išsiųsta intymi žinutė laisvuosiuose staliuose vadinama naujadaru *netyčiukė*. El. laiškais masiškai platinamai skaitmeninio formato *pps* pateikčiai įvardyti sukurtas kiek neįprastos darybos naujadaras *žiūrutė*, plg. *žiūra* BŽe 1. „gebėjimas žiūrėti, žiūrėjimas, regėjimas“ ir priesaga *-utė*. VLKK svetainėje rašoma, kad „*žiūrutė* nėra maža *žiūra*. Yra labai nedaug kitokios nei mažybinė reikšmės priesagos *-utė* vedinių, pvz.: *suirutė*, tarminiai *ėjutė*, *radutės*, naujesnis – *skrajutė*“ (žr. <http://www.vlkk.lt/konsultacijos/7839-zuurute-zinute>).

El. laiško priedas įvardijamas lietuvišku žodžiu *prisegtukas*. VLKK Konsultacijų banke pažymima, kad „tiek prie elektroninio, tiek prie paštu siunčiamo laiško priedus pridedame, o ne prisegame“, todėl dalykinėje kalboje nederėtų vartoti naujadarą *prisegtukas*, verčiau rinktis EKŽ siūlomą terminą *priedas* (angl. *attachment*) (EKŽ 2008).

Nors šios grupės pavadinimų nedaug (vos apie 3 %, 2 pav.), tačiau vyrauja į terminografijos šaltinius įtraukti lietuviškos kilmės pavadinimai.

El. komunikacijos reiškinų ir judėjimų pavadinimai

Galima išskirti dar vieną nedidelę pavadinimų grupelę – naujažodžius, kuriais įvardijami tam tikri el. komunikacijos reiškiniai ir judėjimai (3 %, 2 pav.). Štai realaus gyvenimo perkėlimas į virtualią socialinio tinklo feisbuko tikrovę vadinamas hibridiniu dariniu *feisbukėjimas*, visuotinis pragaištingas interneto ryšio sutrikimas – skoliniu *infokalipsė* (angl. *infocalypse*). Baimė neturėti mobiliojo ar interneto ryšio ir būti nepasiekiamam vadinama skoliniu iš anglų kalbos *nomofobija* (angl. *nomophobia*). Švedijoje kilęs judėjimas, propaguojantis neribojamą dalijimosi kopijuojama informacija (ypač internetine) laisvę, vadinamas skoliniu *kopimizmas* (šved. *Kopimism* < angl. *copy me*). Įdomus ir taiklus naujažodis *pliektuvės*, kuriuo įvardijamos aršios portalo komentatorių diskusijos. Buvimas nuomonės formuotoju Igno Staškevičiaus pavadintas *įtakdaryste*.

Šiais naujažodžiais vadinami įdomūs ir reti reiškiniai bei judėjimai. Greičiausiai jie plačiojoje vartosenoje nepaplis.

Socialinių tinklų mygtukų pavadinimai

Socialinių tinklų mygtukų pavadinimų, kaip ir socialinių tinklų bendruomenių pavadinimų, rasta nedaug – apie 2 % (2 pav.). Bene dažniausiai minimas mygtukas *Patinka* (aukštyn iškeltas nykštys), ND duomenimis, įvardijamas tokiais lietuviškais žodžiais: *patiktukas* ir *pamėgtukas*, atsiradusiais vietoj skolinio *laikas* (angl. *like*). Žemyn nuleistas nykštys vadinamas naujadaru *nepatiktukas* (plg. angl. *dislike*). Dažnas ir dar vienas skolinys – *šieras* (angl. *share*), kuriuo įvardijamas socialinio tinklo *Facebook* mygtukas *Share* (*Dalintis*).

Nors kasdienėje vartosenoje funkcionuoja skoliniai *laikas*, *šieras*, tačiau lietuviški atitikmenys vis labiau įsigali. Tam įtakos galbūt turi darybiški ir lengvai įsimenami naujadarai.

Pavieniai el. komunikacijos pavadinimai

Prie šios grupės pavadinimų pirmiausia minėtini naujadarai *asmenlazdė*, *asmenuklazdė* (angl. *selfie stick*), kuriais vadinama lazdelė, naudojama darant asmenukes – prie jos tvirtinamas išmanusis telefonas. Internetu perkamas ir siunčiamas atvirukas vadinamas hibridiniu dariniu *elektrukas*. Įdomūs ND fiksuojami skoliniai, susiję su memais – teorija apie memus vadinama *memetika* (angl. *memetics*), o mokslas – *memelogija* (angl. *memology*).

Audrius Valotka nuo 2011 m. feisbuke gyvavusią paskyrą, skirtą dalytis informacijai apie naujažodžius, pavadino daiktavardžiu *naujažodynas*. Interneto etiketas vadinamas naujai skolintos šaknies žodžiu *netiketas* (angl. *netiquette*). Dirbtinai sukurtas skandalas socialiniuose tinkluose įvardijamas vulgarų atspalvį turinčiu skoliniu *šitstormas* (angl. *shitstorm*). Interaktyvus internetu vykstantis seminaras vadinamas *vebinaru* (angl. *webinar*).

Pavienių el. komunikacijos pavadinimų grupė kitokia. Čia minimi įvairūs pavadinimai. Jie, kaip matyti iš pavyzdžių, situaciniai. Bene dažniausiai pastaruoju metu internetinėje erdvėje galima matyti vartojant skolinį *vebinaras*. Vietoj jo ARVTŽ 2018 siūloma vartoti terminą *internetinis seminaras*. Šis terminas sistemiškas, todėl nereikėtų skubėti vartoti adaptuotos skolinio formos.

Apibendrinamosios pastabos

Atlikus el. komunikacijos pavadinimų analizę kilmės ir semantikos atžvilgiu galima teigti, kad naujų pavadinimų atsiradimas (kaip ir trūkumas) nėra svarbiausia su sąvokų įvardijimu susijusi problema. Didžiausia bėda, kad el. komunikacijos specialistai dažnai nepaiso terminų žodynų ar kitų norminamųjų šaltinių nurodymų ir vietoj jau

prigijusio, vartosenoje esančio pavadinimo siūlo naują, dažnai net nederantį prie lietuvių kalbos sistemos naujažodį. Atsimintina ir tai, kad el. komunikacijos srities terminija yra sistema, susidedanti iš kategorinių posistemų ir daugelio sąvokų mikrosistemų. Taigi, prirėkus naujo termino, reikia jį derinti prie jau esamos sistemos, o ne skolintis iš kitos kalbos sistemos, kaip gana dažnai yra daroma.

Taigi, naujai atsirandančių el. komunikacijos pavadinimų įvairovė leidžia susidaryti išsamesnį vaizdą apie kintančią šios srities leksiką, rodo naujų raiškos priemonių paiešką. Vartosenoje įsigali tik tie el. komunikacijos pavadinimai, kurių trūksta naujiems reiškiniams ar kitiems dalykams įvardyti. Tam įtakos turi ne tik lingvistiniai (taisyklingumas, semantika, motyvacija ir kt.), bet ir interlingvistiniai (skolinimasis iš kitų kalbų) bei ekstralingvistiniai (subjektyvumas, paveikumas ir kt.) veiksniai. Jau įsigalėjusius el. komunikacijos pavadinimus reikėtų keisti labai apgalvotai ir argumentuotai. Iš nagrinėtų pavyzdžių matyti, kad naujų pavadinimų darymasis ir (ar) skolinimasis darosi madingu procesu, ypač jais tam tikrais atvejais patogiu reikšti tam tikras emocijas ar nuostatas (*mėmė*, *sėdmaišis*, *snukiaknygė*).

Išvados

1. Dešimtmetį gyvuojantis ND – neišsenkantis el. komunikacijos pavadinimų šaltinis. Išnagrinėjus 208 naujuosius el. komunikacijos pavadinimus, galima matyti, kad jų dažniausiai prireikia el. komunikacijos priemonėms, veiksmams, reiškiniams, šių priemonių naudotojams, įrašams, pranešimams, socialiniams tinklams ir jų bendruomenėms, socialinių tinklų mygtukams ir sutartiniais ženklams, programoms bei kitiems retesniems dalykams įvardyti. Jų aiškumas ir supratimo lengvumas pirmiausia sietinas su semantika ir motyvacija. Jeigu neaišku, kas naujažodžiu pavadinama, greičiausiai jis plačiau nepaplis ir liks fiksuotas tik ND.
2. Tarp naujų el. komunikacijos pavadinimų vyrauja skoliniai, iš jų 47 % angliškos, po 1 % japoniškos, švediškos, vokiškos ir rusiškos kilmės. Lietuviškos kilmės pavadinimų šiek tiek mažiau – 43 %, tačiau šis skirtumas nėra toks ryškus, kaip paprastai yra teigiama. Likusios dalies naujažodžių kilmė mišri (6 %), t. y. jie turi tiek lietuviškos, tiek nelietuviškos kilmės sudedamųjų dalių. Keičiasi šiuolaikinės el. komunikacijos žanrai, formos ir priemonės, todėl kinta ir kalbinė raiška. Vartotojai, besidomintys el. komunikacija, ieško naujų pavadinimų šiuolaikiniams reiškiniams įvardyti, kuria

naujus terminus, tačiau jie ne visada būna motyvuoti ir sistemiški. Akivaizdu, kad siekdami įvardyti naujas realijas vartotojai dažnai renkasi skolinius, nors dalis jų turi

atitikmenis ir yra fiksuoti terminografijos šaltiniuose.

Literatūra

1. AKTŽ 2016: Dagienė, V., Jevsikova, T. *Aiškinamasis kompiuterijos terminų žodynas*. Vilnius: Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos institutas.
2. APVTŽ 2018: Būda, V. *Aiškinamasis projektų valdymo terminų žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
3. ARVTŽ 2018: Lipskytė, T. ir kt. *Aiškinamasis ryšių su visuomene terminų žodynas*. Vilnius: Lietuvos komunikacijos asociacija.
4. ATTŽ 2004: Valiukėnas, V. ir kt. *Aiškinamasis telekomunikacijų terminų žodynas*. Vilnius: Lietuvos telekomas.
5. BŽe – *Bendrinės lietuvių kalbos žodynas* (rengiamas), redaktorių kolegija: D. Liutkevičienė (vyr. redaktorė), G. Naktinienė, R. Petrokienė, D. Svetikienė, K. Vosylytė, J. Zabarskaitė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: <http://bkz.lki.lt>.
6. DŽe₁ – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, vyr. red. St. Keinys, 6-asis (el.) leid. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2011.
7. DŽe₂ – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, vyr. red. St. Keinys, 7-asis patais. ir papild. leid., e. variantas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2015 (atnaujinta versija, 2017). Prieiga internete: <http://lkiis.lki.lt/dabartinis>.
8. EKŽ 2008: Dagienė, V., Grigas, G., Jevsikova, T. *Enciklopedinis kompiuterijos žodynas*. 2-asis papild. leid. Vilnius: TEV.
9. IATE – Europos Sąjungos sąveikioji terminologijos duomenų bazė IATE. Prieiga internete: <https://iate.europa.eu/home>.
10. KTŽ 1990 – *Kalbotyros terminų žodynas*, sud. K. Gaivenis, St. Keinys. Kaunas: Šviesa.
11. LKŽe – *Lietuvių kalbos žodynas*, vyr. red. G. Naktinienė, e. variantas, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005 (atnaujinta versija 2017). Prieiga internete: <http://www.lkz.lt/>.
12. ND: Miliūnaitė, R., Aleksaitė, A. *Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas* [Tęstinis internetinis žinynas nuo 2011 m.]. Sudarytoja R. Miliūnaitė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: <http://naujazodziai.lki.lt>.
13. TŽŽ 2001 – *Tarptautinių žodžių žodynas*, atsakom. red. A. Kinderys. Vilnius: Alma littera.
14. Auksoriūtė, A., Gaivenytė-Butler J. ir kt. (2018). *Lietuviškos informatikos ir kompiuterijos terminijos tyrimai*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
15. Girčienė, J. (2011). Naujažodžiai su dėmeniu (-) *tinkl-*. *Kalbos kultūra* 84, 165–177.
16. Gries, St. Th. (2004): Isn't that Fantabulous? How Similarity Motivates Intentional Morphological Blends in English. *Language, Culture, and Mind*, 415–428.
17. Liubinienė, V. (2012). Naujųjų medijų kalbos komponentai, kontekstai ir vartotojai. *Kalbų studijos* 21, 74–83.
18. Miliūnaitė, R. (2008). Pirmas žvilgsnis į tinklaraščių kalbą. *Kalbos kultūra* 81, 21–49. Prieiga internete: <http://journals.lki.lt/bendrinekalba/article/view/337>.
19. Miliūnaitė, R. (2018). *Kalbos normos ir jų savireguliacija interneto bendruomenėje*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
20. Murmulaitytė, D. (2018). Kontaminacija ir lietuvių kalbos naujadara. *Kalba ir kontekstai* 8 (1), 60–70. Prieiga internete: <https://vb.lki.lt/object/elaba:34056630/index.html>.
21. Vaičiakauskienė, S. (2016). Kompiuterijos srities naujieji skoliniai. *Žmogus ir žodis* 18 (1), 80–95.
22. VLKK – Valstybinė lietuvių kalbos komisijos svetainė. Prieiga internete: www.vlkk.lt.

THE NEW TERMS IN ELECTRONIC COMMUNICATION

Summary

More and more neologisms can be observed in the Lithuanian language nowadays. They are registered in the electronic Database of Lithuanian Neologisms. This article aims to discuss the new names used in electronic communication from the point of view of semantics and genesis. The words used in electronic communication, created mainly by ordinary people, have not been researched yet. It is expected that this article will be interesting to all readers who are interested in electronic communication and help search for expressions typical for the standard language. It might also be helpful while creating appropriate terms.

Keywords: electronic communication, neologism, Internet language, netspeak, database of neologisms.

Informacija apie autorių

dr. Aušra Rimkutė-Ganusauskienė. Kauno kolegijos Menų ir ugdymo fakulteto Kalbų centro lektorė.
Mokslinių tyrimų kryptys: terminologija, terminografija, bendrinės kalbos norminimas
El. pašto adresas: ausra.ganusauskiene@go.kauko.lt